

Запобігання і протидія булінгу (цькуванню)

Наказ
Управління освіти і науки
облдержадміністрації

від 28 лютого 2019 року №80
«Про протидію булінгу (цькуванню) в
закладах освіти області»

Рекомендації МОН України

від 29.01.2019 №1/11-881

**для закладів освіти щодо
застосування норм Закону України
«Про внесення змін до деяких
законодавчих актів України щодо
протидії булінгу (цькуванню)» від
18 грудня 2018 р. № 2657-VIII**

Інформаційний лист
МОН України від 07.08.2018 №1/9-486
«Про деякі питання щодо створення
у 2019-2020 н.р. безпечного освітнього
середовища, формування у дітей та
учнівської молоді ціннісних життєвих
навичок»

Закон України

**від 18 грудня 2018 року № 2657-
VIII «Про внесення змін до
деяких законодавчих актів
України щодо протидії булінгу»**

ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ

про внутрішню систему забезпечення якості освіти в закладі загальної середньої освіти

3.5. Запобігання і протидія булінгу (цькуванню)

Запобігання і протидія булінгу (цькуванню) в ЗЗСО передбачає:

- розроблення й оприлюднення правил поведінки здобувача освіти в закладі освіти;
- розроблення й оприлюднення плану заходів, спрямованих на запобігання і протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти;
- розроблення й оприлюднення порядку подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти;
- розроблення й оприлюднення порядку реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальності осіб, причетних до булінгу (цькування) тощо.

ЩО ТАКЕ БУЛІНГ?

Булінг (bullying, від англ. bully – хуліган, забіяка) – це агресивна і вкрай неприємна свідома поведінка однієї дитини або групи дітей стосовно іншої дитини, що супроводжується регулярним фізичним і психологічним тиском.

Види булінгу:

- **фізичний:** штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, «сканування» тіла, нанесення тілесних ушкоджень;
- **економічний:** крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей, вимагання грошей;
- **психологічний:** принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміка обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж;
- **сексуальний:** принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти;
- **кібербулінг:** приниження за допомогою мобільних телефонів, інтернету, інших електронних пристроїв.

67% дітей стикалися з булінгом в школах в тих чи інших проявах*

**За даними дослідженням UNICEF Ukraine
www.stopbullying.com.ua/adults/statistics*

ЯКЩО ВАША ДИТИНА СТАЛА ЖЕРТВОЮ БУЛІНГУ

- Зберігайте спокій, будьте терплячими, не потрібно тиснути на дитину;
- Поговоріть з дитиною, дайте їй зрозуміти, що ви не звинувачуєте її в ситуації, що склалася, готові її вислухати і допомогти;
- Запитайте, яка саме допомога може знадобитися дитині, запропонуйте свій варіант вирішення ситуації;
- Поясніть дитині, до кого вона може звернутися за допомогою у разі цькування (психолог, вчителі, керівництво школи, старші учні, батьки інших дітей, охорона);
- Повідомте керівництво навчального закладу про ситуацію, що склалася, і вимагайте належного її урегулювання;
- Підтримайте дитину в налагодженні стосунків з однолітками та підготуйте її до того, що вирішення проблеми булінгу може зайняти деякий час.

У разі, якщо вирішити ситуацію з булінгом на рівні школи не вдається – повідомте поліцію! Захистіть свою дитину від цькування!

ЯКЩО ВИ СТАЛИ СВІДКОМ БУЛІНГУ

- Втрутитися і припинити цькування – булінг не слід ігнорувати;
- Зайняти нейтральну позицію в суперечці – обидві сторони конфлікту потребують допомоги, запропонувати дітям самостійно вирішити конфлікт;
- Пояснити, які саме дії Ви вважаєте булінгом і чому їх варто припинити;
- Уникати в спілкуванні слів «жертва» та «агресор», аби запобігти тавруванню і розподілу ролей;
- Повідомити керівництво навчального закладу про ситуацію, що склалася і вимагати вжити заходів щодо припинення цькування.

**Пам'ятайте, що
ситуації з фізичним
насильством
потребують
негайного
втручання!**

ЯКЩО ВАША ДИТИНА АГРЕСОР

– Відверто поговоріть з дитиною про те, що відбувається, з'ясуйте мотивацію її поведінки;

– Уважно вислухайте дитину, з повагою поставтеся до її слів;

– Поясніть дитині, що її дії можуть бути визнані насильством, за вчинення якого наступає відповідальність*

– Чітко і наполегливо попросіть дитину припинити таку поведінку, але не погрожуйте обмеженнями і покараннями. Повідомте їй, що будете спостерігати за її поведінкою;

– Зверніться до шкільного психолога і проконсультуйтеся щодо поведінки своєї дитини під час занять – агресивна поведінка і прояви насильства можуть бути ознакою серйозних емоційних проблем.

Пам'ятайте, дитина-агресор не зміниться відразу! Це тривалий процес, який потребує витримки і терпіння!

**Доки дитині не виповнилось 18 років, відповідальність за її вчинки несуть батьки. Пам'ятайте, якщо ваша дитина порушує права іншої дитини, вчиняючи над нею насильство (булінг), батьки можуть бути притягнуті до адміністративної, кримінальної або цивільної відповідальності.*

**Знаю!
Дію!
Захищаю!**

МАЄШ ПИТАННЯ?

Проект Мін'юсту "Я МАЮ ПРАВО!" навчає громадян користуватися своїми правами та захищати їх у разі порушення

0 800 213 103

Єдиний контакт-центр системи безоплатної правової допомоги*

Звернутися за консультацією можуть як діти, так і їх батьки, учителі

pravo.minjust.gov.ua

Координаційний
центр з надання
правової допомоги

**цілодобово та безкоштовно в межах України*

ЗУПИНИМО БУЛІНГ РАЗОМ!

**ЗАХИЩАЙ СВОЇ ПРАВА
РАЗОМ З МІН'ЮСТОМ!**

БУЛІНГ – ЦЕ НАСИЛЬСТВО

- фізичне:** штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, нанесення тілесних ушкоджень
- психологічне:** принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміка обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж
- економічне:** крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей, вимагання грошей
- сексуальне:** принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти
- кібербулінг** приниження за допомогою мобільних телефонів, Інтернету, інших електронних пристроїв

ОЗНАКИ БУЛІНГУ:

- повторюваність
- наявність сторін - кривдник, потерпілий, спостерігачі
- фізична або психічна шкода
- вчиняється у закладах освіти щодо дітей або вчителя

ЯКЩО ВАША ДИТИНА СТАЛА ЖЕРТВОЮ БУЛІНГУ

- 1** Зверніться із заявою про випадки булінгу (цькування) щодо вашої дитини до керівника закладу освіти;
- 2** Поясніть дитині, до кого вона може звернутися за допомогою у разі цькування (вчителі, керівництво школи, психолог, старші учні, батьки інших дітей, охорона);
- 3** Якщо вирішити ситуацію з булінгом на рівні школи не вдається – зверніться в поліцію!

ДЕ ОТРИМАТИ ДОПОМОГУ?

Якщо Вам необхідна правова допомога (юридична консультація, складання заяви, інших документів) - зверніться до Єдиного контакт-центру безоплатної правової допомоги за номером **0800 213103***.

ВАЖЛИВО: діти мають право безоплатно отримати послуги адвоката (складання заяв, представництво в суді)

Якщо дитині необхідна психологічна допомога – зверніться на Національну дитячу «гарячу лінію» для дітей та батьків з питань захисту прав дітей за номером **116-111**

** цілодобово то безкоштовно в межах України*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Булінг*

штраф
від 850 до 1700 грн.

громадські роботи
від 20 до 40 годин

Булінг*, вчинений повторно протягом року або групою осіб

штраф
від 1700 до 3400 грн.

громадські роботи
від 40 до 60 годин

Неповідомлення керівником закладу освіти органам Національної поліції по випадки цькування

штраф
від 850 до 1700 грн.

виправні роботи до
1 місяця
з відрахуванням до
20 % заробітку

** застосовується до дітей від 16 років та батьків, чий діти вчинили булінг у віці від 14 до 16 років.*

Правила для учнів

1. ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

1.1 Учні приходять до школи за 10-15 хвилин до початку занять, чисті охайні. У школі дотримуються правил ввічливості, знімають у класній кімнаті верхній одяг і прямують до місця проведення уроку.

1.2 Забороняється приносити до школи та на її територію з будь-якою метою і використовувати будь-яким способом зброю, вибухові або вогненебезпечні предмети і речовини: спиртні напої, наркотики, інші одурманюючі речовини та отрути, газові балончики.

1.3 Не дозволяється без дозволу вчителів йти зі школи і з її території в урочний час. У разі пропуску навчальних занять учень повинен надати класному керівнику довідку від лікаря, або записку від батьків (або особи, яка їх замінює), про причину відсутності на заняттях. Пропускати заняття без поважних причин забороняється.

1.4 Учень до школи приносить необхідні навчальні прилади: книги, зошити, щоденник. Приходить до школи з виконаним домашнім завданням з предметів згідно з розкладом уроків.

1.5 Учень проявляє повагу до старших, піклується про молодших. Учні й педагоги звертаються один до одного шанобливо. Гімназисти поступаються дорогою дорослим, старші школярі – молодшим, хлопчики – дівчаткам.

1.6 Поза школою учні поведуться скрізь і всюди так, щоб не осоромити свою честь та гідність, не запламувати добре ім'я гімназії.

1.7 Учні бережуть майно школи, надають посильну допомогу в його ремонті, акуратно відносяться як до свого, так і до чужого майна.

2. ПОВЕДІНКА НА ЗАНЯТТЯХ

2.1. Коли вчитель заходить у клас учні встають на знак вітання, сідають після того, як учитель відповість на привітання і дозволить сісти. Так само учні вітають будь-якого дорослого, що увійшов до класу під час занять.

2.2. Протягом уроку не можна шуміти, відволікатися самому і відволікати інших сторонніми розмовами, іграми та іншими справами, які не стосуються уроку. Учбовий час повинен використовуватися учнями тільки для навчальних цілей. За першою вимогою вчителя (класного керівника) необхідно надати свій щоденник. Будь-які записи в щоденниках повинні виконуватися охайно. Після кожного навчального тижня батьки учня ставлять свій підпис у щоденнику.

2.3. Якщо під час занять учню необхідно вийти з класу, то він повинен підняти руку і попросити дозвіл у вчителя.

2.4. Якщо учень хоче поставити запитання вчителю або відповісти на запитання вчителя, він піднімає руку. Дзвінок про закінчення уроку дається для вчителя. Тільки коли вчитель оголосить про закінчення заняття, учень має право залишити клас. При виході вчителя або іншого дорослого з класу учні встають.

3. ПОВЕДІНКА ДО ПОЧАТКУ, НА ПЕРЕРВАХ І ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ЗАНЯТЬ

3.1. До початку уроку учень повинен: прибути до кабінету до першого дзвінка; після першого дзвінка з дозволу вчителя увійти до класу і підготуватися до уроку.

3.2. Під час перерви учні зобов'язані:

- навести чистоту та порядок на своєму робочому місці;
- рухаючись коридорами, сходами, триматися правої сторони;
- підкорятися вимогам працівників школи, черговим учням;
- допомагати підготувати клас на прохання вчителя до наступного уроку;
- у разі спізнення на урок постукати у двері кабінету, зайти, привітатися з вчителем, вибачитися за спізнення і попросити дозволу сісти на місце.

3.3. Під час перерв учням забороняється:

- бігати сходами, поблизу вікон і в інших місцях, не пристосованих для ігор;
- штовхати один одного, кидатися предметами і застосовувати фізичну силу для вирішення будь-якої проблеми;
- вживати непристойні вирази і жести на адресу будь-яких осіб, шуміти, заважати відпочивати іншим;
- палити в будівлі і на території школи.

3.4. Після закінчення занять учень повинен: охайно вдягнутися і залишити школу, дотримуючись правил ввічливості.

3.5. Черговий по класу:

- знаходиться в класі під час перерви та забезпечує порядок у класі, провітрює приміщення;
- допомагає вчителю підготувати клас до наступного уроку;
- стежить і підтримує відповідні санітарні умови.

3.6. Учні, знаходячись в їдальні:

- підкоряються вимогам вчителя і працівників їдальні;
- дотримуються черги при купівлі їжі;
- проявляють увагу й обережність при отриманні і вживанні гарячих і рідких страв;
- прибирають за собою столові прибори і посуд після вживання їжі.

4. КІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

4.1. Учні не мають права пропускати заняття без поважних причин.

4.2. Учні не мають права під час знаходження на території школи та при проведенні шкільних заходів скоювати дії, небезпечні для власного життя і здоров'я та оточуючих.

4.3. Учні не мають права знаходитися в приміщенні школи після закінчення навчальних занять або позакласних заходів без дозволу працівників школи.

Учень має право:

- на освіту, що здійснюється високопрофесійними вчителями;
- розвивати у школі свої здібності та таланти;
- брати участь в конкурсах, олімпіадах, конференціях тощо;
- вносити пропозиції з питань організації та умов навчального процесу, відпочинку та побуту учнів;
- зберігати індивідуальність, бути особою, яку поважають як особистість, що має свій власний стиль у поведінці та діловий стиль в одязі;
- вільно висловлювати свої думки та переконання, шукати, отримувати та передавати інформацію різними засобами;
- обирати та бути обраним у органи шкільного самоврядування.

При реалізації своїх прав учень повинен виконувати встановлені правила поведінки учнів, внутрішнього розкладу, статут школи, систематично та глибоко оволодівати знаннями, практичними навичками, уміннями, дотримуватися моральних та етичних норм, дбайливо ставитися до шкільного майна.

Кожен учень зобов'язаний:

- виконувати статут та закони школи;
- систематично і глибоко оволодівати знаннями, практичними уміннями й навичками, підвищувати загальнокультурний рівень;
- виконувати вимоги вчителя по підготовці до уроків;
- у школу приходити охайним, дотримуватись санітарно-гігієнічних норм;
- систематично відвідувати уроки;
- у разі пропуску занять у день прибуття до школи класному керівнику подавати документ, що пояснює причину відсутності на уроках;
- берегти шкільне майно, не псувати його; сміття викидати лише до урн, поважати працю прибиральниць;
- при вході дорослого до класу привітати його, піднімаючись з місця;
- дотримуватись етичних норм поведінки; забороняється вживати нецензурну лексику; під час перерви поводити себе чемно, не бешкетувати, не бігати; неухильно виконувати правила техніки безпеки.

ПАМ'ЯТАЙ:

- мобільний телефон під час уроку повинен бути вимкнений;
- адміністрація, вчителі, класний керівник за збереження мобільних телефонів та інших коштовних речей учнів відповідальності не несуть;
- паління на території школи та в інших громадських місцях заборонено.

Перше правило – спільне для всіх: діловий стиль передбачає повну відсутність джинсового одягу.

Одяг кожного юнака повинен складатися з класичного ділового костюма або класичних штанів та сорочки з краваткою.

Не допускається наявність в одязі спортивних деталей (кросівок, футболок, балахонів).

Одяг дівчини – світла блузка або піджак, спідниця до колін або класичні темні штани.

В одязі дівчат не може бути яскравих, прозорих, строкатих блузок, коротких спідниць тощо.

Зачіска – частина ділового стилю. Слідкуйте за охайністю вашого волосся!

Адже зовнішній вигляд – це важлива складова іміджу нашої школи!

**План заходів
щодо попередження булінгу в
учнівському середовищі
в освітньому закладі
на 2019 - 2020 навчальний рік**

№ з/п	Назва заходу	Категорія учасників	Дата проведення	Відповідальні
	Діагностичний етап			
1.	Створення бази інструментарію для діагностування рівня напруги, тривожності в учнівських колективах Діагностування рівня напруги, тривожності в учнівських колективах: — спостереження за міжособистісною поведінкою здобувачів освіти; — опитування (анкетування) учасників освітнього процесу; — психологічні діагностики мікроклімату, згуртованості класних колективів та емоційних станів учнів; — соціальне дослідження наявності референтних груп та відторгнених в колективах; — визначення рівня тривоги та депресії учнів.	усі категорії учасників освітнього процесу	упродовж 2019-2020 навчального року	Класні керівники, Соціальний педагог практичний психолог школи
2.	<u>Профілактична робота з учнями</u> Участь у загальнонаціональному проєкті Міністерства юстиції України «Я маю право!». Просвітницька година «Стоп - булінг». «Правовий MessageBox», «Зупинимо булінг разом»	6 класи 7,8,9- класи	вересень – травень 2019-2020 навчального року	Адміністрація закладу освіти
3.	Розповсюдження буклетів «Зупинимо булінг разом. Захищай свої права разом з мін'юстом!»	3-11-х класи	вересень жовтень 2019 року	Заступник директора з виховної роботи Половець І.В. Психологічна служба
4.	Проведення Тижнів правових знань в закладі освіти.	1-11-х класів	жовтень грудень 2019року квітень 2020року	Учитель предмета «Правознавства» Сластьон Л.П.
5.	Залучення органів учнівського самоврядування до шкільної «Клініки правових знань» Засідання клубу правових знань.	7-8- класи	жовтень -травень 2019 року згідно плану роботи	Адміністрація закладу освіти
6.	Проведення круглого столу «Адміністративна та кримінальна відповідальність неповнолітніх за скоєння правопорушень» з представниками патрульної поліції	7 класи	жовтень	Заступник директора з виховної роботи Половець І.В. Класні керівники 7-х класів
7.	Проведення інформаційної години «Протидія булінгу в дитячому колективі» з представниками поліції	3-4 класи 5-7 класи	вересень жовтень лютий	Заступник директора з виховної роботи Половець І.В. Класні керівники 5-7-х класів
8.	Проведення тренінгових занять «Стоп - булінг» (орієнтовані на профілактику насилля в шкільному середовищі).	6-8 класи	листопад	Класні керівники 6-8-х класів Психологічна служба
9.	Протидія булінгу. Правила безпечної роботи в мережі Інтернет	3-9 класи	лютий	Учителі інформатики Меньшиков М.В. Максимихіна С.В. Пискун І.М.
10.	Тематичні уроки за програмою «Вчимося жити разом»	5-9 класи	грудень 2019 лютий 2020	Учителі основ здоров'я Ковальчук Л.М. Скивка Г.С.

№ з/п	Назва заходу	Категорія учасників	Дата проведення	Відповідальні
11.	Провести цикл тренінгових занять «СТОП - Булінг»	учні 5- 7 класів	січень – лютий 2020 року	Практичний психолог Могильна Т.А. Соціальний педагог Балабко В.А.
12.	Провести тренінгове заняття «Стресостійкість та розвиток вольових якостей підлітка»	учні 8-х класів	листопад, 2019 року	Практичний психолог Могильна Т.А.
13.	Провести тренінгове заняття «Розвиток навичок ефективного спілкування»	учні 7-х класів	листопад, 2019 року	Практичний психолог Могильна Т.А.
14.	Провести Тиждень Толерантності в освітньому закладі	учні 1 – 11 класів	листопад	Педагог- організатор Ільющенко О.М.
15.	Провести тренінгове заняття «Формуючи цілісну особистість, я зберігаю здоров'я»	учні 10-х класів	грудень, 2019року	Практичний психолог Могильна Т.А.
16.	Провести заняття з елементами тренінгу «Спілкуємося з дітьми»	батьки 5-х класів 6 - 8 класів	грудень, 2019року березень, 2020 року	Практичний психолог Могильна Т.А.
17.	Провести тренінгове заняття «Світ людських емоцій»	учні 4-х класів	березень, 2020 року	Практичний психолог Могильна Т.А.

№ з/п	Назва заходу	Категорія учасників	Дата проведення	Відповідальні
18.	Провести цикл тренінгових занять «СТОП - Булінг»	учні 5- 7 класів	січень – лютий 2020 року	Практичний психолог Могильна Т.А. Соціальний педагог Балабко В.А.
19.	Психологічний супровід -Діагностика стану психологічного клімату класу - Спостереження під час навчального процесу, позаурочний час - Консультаційна робота з учасниками освітнього процесу - Профілактично-просвітницька, корекційно-розвивальна робота з учасниками освітнього процесу	1-11 класи	упродовж 2019-2020 навчального року	Практичний психолог Могильна Т.А.
20.	<u>Робота з педагогами</u> Провести тренінгові заняття «Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах.	класні керівники 1 – 4 класів	жовтень 2019 року	Практичний психолог Могильна Т.А.
21.	<u>Робота з батьками</u> Розробити та розповсюдити пам’ятки з рекомендаціями батькам щодо взаємодії дорослих і дітей з метою розв’язання особистісно-значущих проблем молодших підлітків;	батьки учнів 8-х класів	Січень	Соціальний педагог Балабко В.А.
22.	Проведення загальношкільних батьківських зборів щодо протидії булінгу серед підростаючого покоління	батьки закладу	упродовж 2019 – 2020 навчального року	Адміністрація закладу Служба у справах дітей
23.	Онлайн – інструмент «Як побороти булінг: інструкція для дітей, батьків та вчителів»	батьки закладу	упродовж 2019 – 2020 навчального року	Адміністрація закладу Психологічна служба Класні керівники

Процедура подання заяви про випадки булінгу (цькування)

Виявлення факту булінгу (цькування):

1.1. Здобувачі освіти закладу повинні одразу проінформувати (в будь-який доступний спосіб) дорослих (батьків, педагогічних працівників, класного керівника, тощо), представника адміністрації, соціального педагога, практичного психолога, медичну сестру про факт здійсненого булінгу (цькування) свідком якого вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб.

1.2. Педагогічні працівники або інші працівники закладу освіти повинні повідомити керівника про факт булінгу (цькування) свідком якого вони стали, або підозрюють про його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб незалежно від того чи поскаржилась йому жертва булінгу чи ні.

2. Повідомлення про факт здійснення булінгу:

2.1. Невідкладно звернутися з офіційною заявою (конфіденційність гарантується) про випадок булінгу (цькування) до керівника закладу освіти.

Розгляд звернення

3.1. Керівник закладу освіти видає організаційний наказ про проведення розслідування та створення комісії з розгляду випадку булінгу (цькування), скликає її засідання. До складу комісії входять педагогічні працівники (у тому числі психолог, соціальний педагог), батьки постраждалого та булерів, керівник закладу освіти та інші зацікавлені особи.

4. Робота комісії з розгляду випадку булінгу (цькування)

4.1. Визначення кваліфікації випадку:

– БУЛІНГ (цькування);

– одноразовий конфлікт (сварка) / НЕ БУЛІНГ.

4.2. Надання висновку та аналітичного звіту про розслідування керівнику закладу. Рішення комісії реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів усіх членів комісії.

5. Прикінцеві заходи щодо розгляду випадків булінгу (цькування)

5.1. Видання підсумкового наказу про наслідки розслідування випадку булінгу (цькування)

5.2. Направлення відповіді заявнику (заявникам).

Зразок заяви

Директору (заклад, ПП керівника)

(прізвище, ім'я, по батькові заявника)
який (яка) проживає за адресою:

Заява

Прошу розібратися по питанню (опис ситуації та конкретних фактів).

(дата)

(підпис)

Порядок реагування на доведені випадки булінгу в закладі освіти

Механізм взаємодії учасників освітнього процесу

в разі виявлення випадку жорстокого поводження з дітьми

За дотримання законодавства щодо захисту прав неповнолітніх у закладі освіти відповідальність несе керівник. Тому в кожному закладі повинно бути проведено оцінювання службових приміщень (роздягальні, душові кабінки, туалетні кімнати) та шкільного подвір'я на предмет безпеки.

З метою профілактики випадків насильства необхідно посилити контроль за чергуванням вчителів на перервах. Адже учні всіх вікових категорій не повинні залишатися без нагляду дорослих. Варто також розробити внутрішньо-шкільний механізм взаємодії учасників освітнього процесу з виявлення випадків жорстокого поводження з дітьми та реагування на них. Нижче пропонується алгоритм дій працівників закладу освіти (розроблено С. Буровим — експертом з прав людини) у разі виявлення факту насильства над дитиною.

**Алгоритм дій працівника
закладу освіти в разі виявлення випадку
насильства над дитиною**

У випадках, коли ви маєте підозри жорстокого поводження з дитиною або є реальна загроза його вчинення (удома, з боку однолітків, інших працівників закладу або інших осіб), ваші дії:

- Повідомити про це в усній чи письмовій формі адміністрацію закладу освіти.
 - Самостійно письмово повідомити про це службу у справах дітей, управління освіти.
 - Самостійно повідомити про виявлений факт жорстокого поводження з дитиною в поліцію.
2. У випадках, коли до вас звернулася дитина з усною скаргою щодо жорстокого поводження з нею, ваші дії:
- Оформити звернення дитини в письмовій формі та передати його до адміністрації освітнього закладу;
 - Оформити звернення дитини в письмовій формі та передати його до територіального підрозділу служби у справах дітей;
 - Оформити звернення дитини у письмовій формі та передати його до поліції.

Дії адміністрації закладу освіти в разі отримання повідомлення про жорстоке поводження з дитиною

У разі звернення дитини, її батьків (осіб, які їх замінюють) або працівника закладу до представника адміністрації закладу освіти щодо жорстокого поводження з нею адміністратор зобов'язаний, якщо звернення (повідомлення) усне, оформити це повідомлення письмово, зазначивши, від кого та коли (дата, час) воно отримано. Звернення має бути оформлене належним чином, відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян» (має бути зазначено прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання; письмове звернення повинно бути підписано заявником (заявниками) із зазначенням дати. Необхідно терміново (протягом однієї доби) передати цей документ до територіального підрозділу Служби у справах дітей за місцем проживання дитини. Служба у справах дітей має належним чином зареєструвати це повідомлення відповідно до вимог законодавства України.

Чого не слід робити

За жодних умов не треба замовчувати виявлені факти жорстокого поводження з дитиною або реальної загрози вчинення насильства над нею.

По-перше, нехтування проблемою призводить до погіршення ситуації та може вилитися в набагато гірші наслідки.

По-друге, заклад освіти несе відповідальність за дотримання норм законодавства щодо захисту прав дитини, а тому керівник може притягнути педагогічних працівників у зв'язку з порушенням правових норм освітнього процесу до дисциплінарної відповідальності.

Також не слід намагатися самотужки вирішити проблему. Це може призвести до порушення законодавства та може бути небезпечним. Далі справа є компетенцією установ, організацій і посадових осіб, до яких було передано звернення чи повідомлення. Законодавством передбачено інформування заявника (особи, яка здійснила повідомлення або звернення), а також у самому зверненні може бути зазначено, що заявник бажає бути поінформованим про подальший перебіг справи, бути присутнім під час розгляду звернення).

**Алгоритм дій
класного керівника
в разі виявлення булінгу
в дитячому середовищі**

1. Означити явище і для дітей, і для дорослих.

Дорослий, якій взяв на себе відповідальність припинити це явище, повинен поговорити з групою, у якій відбувається цькування і назвати явище групі.

Якщо не називаєте все своїм ім'ям, усі будуть робити вигляд, що нічого особливого не відбувається. Ніяких: «У Саші не ладиться з однокласниками».

Ми чітко говоримо: «Коли дитину навмисно доводять до сліз, систематично дражнять, коли відбирають, ховають, псують її речі, коли її штовхають, щипають, б'ють, обзивають, підкреслено ігнорують - це називається цькування. Це насильство. Булінг»

Діти досить часто не усвідомлюють, що саме роблять. У них в голові це називається «ми його дражнимо», або «ми так граємо», або «ми його не любимо». Вони повинні дізнатися від дорослого, що коли вони роблять так, це називається насильством, що є – неприпустимим, за що треба нести відповідальність.

2. Дати однозначну оцінку.

Дітям необхідно пояснити, що люди можуть бути дуже різними вони можуть подобатися один одному більше або менше, але це не привід для насильства. Люди здатні навчитися бути разом і працювати разом, навіть якщо вони дуже різняться між собою.

Можна навести приклади, що нам може здаватися неправильним в інших людях: зовнішність, національність, реакції, захоплення, поведінка. Навести приклади, як одна і та ж якість у різні часи і в різних групах оцінювалася по-різному. Таким чином ми формуємо толерантне ставлення один до одного.

3. Визначити булінг як проблему групи.

При виясненні що, хто, як ... ви почуєте: «А чого він? А ми нічого ... а це не я » і все в такому дусі. Зрозуміло, що толку від обговорення в такому ключі не буде.

Тому не треба його вести. Не треба сперечатися про факти, з'ясовувати, хто і що не так зробив. **Потрібно позначити цькування - як хворобу ГРУПИ.**

Так і сказати: «Є хвороби, які вражають не людей, а групи, класи, компанії. Якщо група не стежить за чистотою відносин, вона може захворіти – насильством, яке негативно впливатиме на кожного в групі. Дорослому необхідно запропонувати терміново лікуватися, щоб клас був здоровим, дружнім».

Це дозволить насильникам зберегти обличчя і навіть наддасть їм можливість хоча б спробувати приміряти роль конструктивного лідера.

І, що особливо важливо, це знімає протиставлення між жертвами-насильниками-свідками. Всі в одному човні, загальна проблема, давайте разом її вирішувати.

З дітьми старшого віку можна подивитися і обговорити фільм «Опудало». З маленькими - «Гидке каченя».

4. Активізувати моральне почуття і сформулювати вибір.

Результат не буде міцним, якщо діти просто прогнуться під формальні вимоги вчителя. Завдання - вивести їх зі «стадного» азарту в усвідомлену позицію, включити моральну оцінку того, що відбувається.

Можна запропонувати дітям оцінити, яким є їхній внесок у хворобу класу під назвою «насильство».

Припустимо 1 бал - це «я ніколи в цьому не беру участь», 2 бали - «я іноді це роблю, але потім шкодую», 3 бали – «цькував і буду цькувати, це здорово». Нехай всі одночасно покажуть на пальцях - скільки балів вони поставили б собі?

Тут ні в якому разі не можна намагатися викрити когось. Навпаки, потрібно сказати: «Що кожний по-різному бачить проблему, добре, що більшість не вважає, що цькувати - це добре і правильно. Це чудово, значить, нам буде неважко впоратися з цією проблемою». Так моральна оцінка цькування стає не зовнішньою, нав'язаною дорослим, її дають самі діти.

Якщо група дуже загрузла в задоволенні від насильства, конфронтація може бути більш жорсткою. Можна знову ж таки використати прийом з «гидким каченям». Нагадавши дітям той уривок, у якому описано цькування. Сказати приблизно наступне: «Зазвичай, читаючи казку «Гидке каченя», ми співчуваємо головному герою. Нам його шкода, ми за нього переживаємо. Але зараз я хочу, щоб ми подумали про ось цих курей і качок. З каченям-то все потім буде добре, воно полетить з лебедями. А вони? Вони так і залишаться злими, нездатними ні співчувати, ні літати.

Коли в класі виникає схожа ситуація, кожному доводиться визначитися: хто він є в цій історії. «Серед вас є бажаючі бути злими індиками і курьми? Який ваш вибір?».

5. Сформулювати позитивні правила життя в групі та укласти контракт.

До цих пір мова йшла про те, як не треба. Помилкою було б зупинитися на цьому, тому що, заборонивши дітям колишні способи реагування і не давши інших, ми провокуємо стрес, розгубленість і повернення до старого. Момент, коли колишня, «погана» групова динаміка перервана, розкрутка її згубної спіралі припинена, найкраще, щоб запустити динаміку нову. І це важливо робити разом.

Досить просто разом з дітьми сформулювати правила життя в групі.

Наприклад:

- У нас ніхто не з'ясовує стосунки кулаками.
- У нас не ображають один одного.
- У нас не дивляться спокійно, якщо двоє б'ються - їх розбороняють.

Але занадто багато і складно не треба, принаймні для початку. Правила повинні бути доступними, зрозумілими для всіх, виписуються на великому аркуші і за них всі голосують. Ще краще щоб кожен поставив підпис, що зобов'язується їх виконувати. Цей прийом називається «укладення контракту», він прекрасно працює. Якщо правила хтось порушує, йому можуть просто мовчки вказати на плакат з його власним підписом.

6. Моніторинг і підтримка позитивних змін.

Дуже важливо щоб дорослий, який взявся вирішувати ситуацію пов'язану з булінгом, не залишав групу. Він повинен регулярно питати, як справи, що вдається, що важко, чим допомогти.

Можна зробити "лічильник одужання", який-небудь кошик, куди кожен, кому сьогодні дісталось або хто бачив щось, що було схоже на насильство, може покласти камінчик. За кількістю камінців визначається, чи гарний сьогодні був день, краще на цьому тижні, ніж минулого і т. д.

Можна ставити спектаклі, складати казки і робити колажі про «хроніку одужання колективу», зробити «графік температурного режиму в групі» і т. д.

Суть в тому, що група постійно отримує щирий інтерес від авторитетного дорослого і як і раніше вважає перемогу над цькуванням своєю спільною справою.

7. Гармонізація ієрархії.

Ось тепер пора думати про популярність. Про те, щоб кожен мав визнання в чомусь своєму, міг пред'явити себе групі, бути корисним і цінним у ній.

Свята, конкурси, огляди талантів, походи, експедиції, ігри на командо утворення – арсенал багатий. Ознака гармонійної груповий ієрархії – відсутність закріплених ролей, гнучке перетікання ролей: в цій ситуації лідером стає той, у тій – інший. Один краще всіх малює, інший забиває голи, третій придумує ігри. Чим більше різноманітної і осмисленої діяльності, тим здоровіша група.